

Наталія СОВТИС
Національний університет
«Острозька академія»

ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗБІРЦІ ЛЬВА ВЕНГЛІНСЬКОГО «ПОЛОВА І ЗЕРНО»

У статті проаналізовано українські лексичні запозичення у збірці Льва Венгліньського «Полова і зерно», встановлено особливості їх використання у творах, а також з'ясовано специфіку функціонування цих лексем у польській літературній мові XIX ст.

Ключові слова: українізм, джерело запозичення, лексичне запозичення.

This article is dedicated to an analysis of Ukrainian language lexical borrowings in Leo Vengliński's compilation «Chaff And Grain» and their usage in literature. Also the specificity of the functions of those lexemes in the 19th century literature language of Poland is highlighted in the article.

Key words: ukrainism, sours of borrowing, lexical borrowings.

W artykule przedstawiono analizę ukraińskich zapożyczeń wyrazowych w zbiorze literackim Lwa Węglińskiego «Plewa i ziarno» oraz zakresu ich wykorzystania w utworach. Opracowano specyfikę funkcjonowania tych leksem w polskim języku literackim XIX wieku.

Słowa kluczowe: ukrainizm, źródło zapożyczenia, zapożyczenie leksykalne.

У польському мовознавстві й літературознавстві існує чимало наукових праць, присвячених вивченню творчості польських письменників, які походили з етнічних українських територій. На особливу увагу сучасних дослідників заслуговує творчість Льва Венгліньського, який писав твори українською та польською мовами. Свої праці підписував псевдонімами: Лірик Наддністрянський, Кость Правдолюбєць із Єзуполя, Годземба. В Україні ім'я і творчість Льва Венгліньського стали відомими завдяки Ростиславу Радишевському, який віднайшов ці праці в бібліотеці Ягеллонського університету Кракова наприкінці минулого тисячоліття. Про життєвий і творчий шлях поета маємо небагато відомостей. Серед них цікавою є згадка у статті «Азбучна війна в Галичині 1859 р.» Івана Франка: «...Про час його народження, життя та виховання не знаємо нічого. Свою письменницьку діяльність він розпочав іще 1848 р. польськими та руськими віршиками, а в р. 1858 розвинув досить велику плодючість, випустивши окремими книжками три збірки поезій під заголовком „Łuczny» (в трьох частях), „Оман” і „Rusałka”, які всі автор уважав одною цілістю, додавши до них спільний словарець менше вживаних руських слів... Майже десять літ пізніше, здається в р. 1896, мав я нагоду особисто познайомитися з тим письменником, який відвідав мене в моїм помешканні... Від нього я довідався, що він віддавна живе при дворі влас-

тителя Єзуполя гр. Войтіха Дзедушицького, не маючи там ніякого особливого заняття і маючи досить вільного часу для літературної праці» [4, с. 630]. Про життя поета можна також довідатися, а іноді й здогадатися з передмов до збірок і з самих творів. У передмові до збірки «Snopek z niw sławiańskich i obcych» Лев Венгліньський пише, що народився і виховувався на прекрасному березі Дністра, а руське село від дитинства стало для нього ідеалом краси. Далі вказує, що довелося прожити кілька років у «чужій стороні» (як свідчить україномовна творчість, такою стороною, очевидно, була Волинь), а згодом доля його закинула до «підгорян», де він познайомився із місцевими звичаями, обрядами, віруваннями та фольклором [цит. за: 1].

Окрім збірок «Лучи», «Оман», «Русалка», «Звуки наших сіл і нив», «Гіркий сміх. Казки й образки з життя в Галичині», написаних українською мовою, автор видав польськомовні твори: «Pieśni od znoju i z boju», «Echo z-za Tatr i Karpat», «Snopek z niw sławiańskich i obcych», «Echo z ziemi łez i krwi i parallela historyczna», «Migotki», «Plewa i ziarno», «Dźwięki z polskich siód i pół».

Вибір автора писати українською та польською мовами, а отже, його культурної, соціальної та національної ідентифікації, можна пояснити, лише здійснивши ґрунтовний аналіз усього двомовного доробку поета. Особливе зацікавлення викликає аналіз творів Льва Вен-

глінського з погляду на взаємопроникнення та взаємовплив двох мов, що не лише підтвердить приналежність автора до певної мовної спільноти, а й віддзеркалить загальні тенденції розвитку двох мов цього періоду. Особливо важливим для нас є україномовні впливи, оскільки українська мова перебувала не в рівних умовах з польською. Саме тому ми ставимо собі за мету дослідити наявність лексичних запозичень з української мови у польськомовних творах на прикладі збірки «Plewa i ziarno».

Слід нагадати, що автор був поетом українсько-польського пограниччя, саме тому аналіз запозичень з української мови викликає певні труднощі. Якщо говорити про характер впливу т.зв. південних кресів на культурне життя Польщі, а також на формування і розвиток польської мови, то це питання й досі залишається дискусійним. Дослідники говорять або про глибокі зміни в граматичній структурі польської мови, або повністю заперечують цей вплив [11, с. 66–67]. Тому на особливу увагу в цьому контексті заслуговує творчість письменників, які походили з етнічних українських земель, і у своїх польськомовних творах використовували українські запозичення, що сприяло проникненню українських елементів із мови літератури до польської мови в усіх її різновидах. Дослідження такого плану мають велике значення, оскільки белетристичний стиль, як зазначав Віталій Русанівський [87, с. 2], був завжди провідним у формуванні національної літературної мови.

Серед мовознавчих досліджень, присвячених вивченню мови творів польських письменників, які зазнали у своїй творчості впливу української мовної стихії, варто виділити праці Вітольда Дорошевського про мову творів Теодора Томаша Єжа [7], Стефана Грабця про окраїнні діалектні явища польських письменників XVI–XVIII ст. – вихідців з етнічних українських територій [9], дослідження Анджея Болеського [6], Мар'яна Юрковського [10] мови творів Юліуша Словацького тощо.

Нашою метою є виявити українські запозичення в польськомовній збірці «Plewa i ziarno», встановити особливості використання запозичень у творах Льва Венгліньського, з'ясувати специфіку функціонування цих лексем у польській літературній мові XIX ст.

Українізмами називаємо українські лексеми, які проникли до польської мови безпосередньо з української мови або через її посередництво.

Отже, у зазначеній збірці поезій нами зафіксовано 42 українізми. Серед запозиченої іменникової лексики виділяємо назви осіб та груп людей, анатомічну лексику: *bohater* «сильний, сміливий воїн, міфічний герой»: *wiek ten kona jak bohater podczas boju* [15, с. 212]; *czerep* «голова»: *i co»m już powiedział zrobić ci wypadu: kulę po czerepie – to najlepsza rada!* [15, с. 95]; *horda* «військо», «юрба, гурба людей»: *dzikiego Mongoła niszczyły nas hordy* [15, с. 278]; *hultaj* «волоцюга»: *hultaj sobie i nieroba, z takim to wej bida!* [15, с. 182]; *hultajstwo* «неробство»: *co mnie dniem i nocą dręczy, i hultajstwa człeku stręczy* [15, с. 181]; *Kacapa* «зневажлива назва росіянина»: *a w domu najczystszej wody jest Kacapem* [15, с. 287]; *teszcza* «матір дружини»: *a i teszcza tu i synek* [15, с. 114]. Виробнича та побутова лексика: *bajdak* «невеликий човен»: *ej rybaku, nieboraku! czyś nie widział ty z bajdaku... to co»m stracił?* [15, с. 111]; *dorózka* «критий візок»: *to z krytej dorózki najjaśniej wynika* [15, с. 137]; *krynica* «джерело, виритий колодязь»: *dzięwczę piosnkę głosi idąc do krynicy* [15, с. 103]; *rubl* «грошова одиниця»: *z rublem w rysich szponach, z wódką i harapem – taki oto potwór... ma być głową, wodzem, opiekunem Sławian!?* [15, с. 287]. Назви житла, поселень, місцевостей: *chata* «невеликий сільський будинок»: *nad tą grzadką bez, w chacie – strumień łez* [15, с. 18]; *komnata* «назва частини приміщення»: *spi w edredonach, w ogrzanėj komnacie* [15, с. 221]; *jar* «провалля»: *potok niczém niewstrzymany żłobi jary i otchłanie* [15, с. 214]; *kurhan* «високий насип над могилою»: *twa kochanka śpi – pod darnią tam kurhanka* [15, с. 113]; *sioła* «село, невеликий населений пункт»: *osad mało, rzadkie sioła* [15, с. 205]; *step* «великий безлісий рівнинний простір»: *karawanę para ciągnie w lot skwapliwy przez puszcze i stepy, przez bory i niwy* [15, с. 222]. Міфологічна лексика: *bis* «нечистий»: *co za bis w posyłce i w pospiechu siedział?* [15, с. 148]; *upiór* «міфологічна істота»: *upiór rewolucyi i sprzysiężeń ślady, broń i amunicja(!?) dowód stanu zdrady* [15, с. 267]. Назви тварин та рослин: *bachmat* «невеликий витривалий кінь»: *z tyłu służba, – herb ją zdobi – na bachmatach dziarskich kroczy* [15, с. 205]; *niezabudka* «незабудка»: *odtąd turkus szafir nad wszystkie kamienie, niezabudki, fiołki ze wszech kwiatów cenię* [15, с. 42]. Військова лексика: *czakan* «військова сокира»: *bo kto zacznie grzebać uprzedzeń czakanem* [15, с. 290]; *kajdany* «залізний ланцюг для скування рук або ніг в'язням»: *w setnicę grabieży wyjarzmił nam Bóg, by stargał kajdany, pogoił ich rany* [15, с. 253]; *mir* «мир»: *póki mir i miłość nie*

зwiąże jednym węzłem bratnim ludzi jak narody [15, с. 224]; *sajdak* «сумка для зберігання стріл»: *amorek*, *to hultaj-dziecina!* *Z sajdakiem, z strzałami nadleci* [15, с. 169]. Абстрактна лексика: *duma* «пісня»: *rosóž-že piac dumy?* [15, с. 16]; *hałas* «голосні звуки, крик»: *toż bacność uciech!* *Aby twym hałasem, nie zbudził się sąsiad przed czasem* [15, с. 260]; *hołota* «бідність, відсталість»: *co nie z Francji – to hołota!* [15, с. 225]; *ohyda* «погань, мерзота»: *to też z modą razem weszła w świat i biéda, i zbytek i przepych, hańba i ohyda* [15, с. 227]. Інші назви: *kozera* «суперечка»: *i cała kozera* [15, с. 147]; *ramota* «щось бездарне»: *Oklepane rzeczy! Psą słomę młoci!* *Androny, ramota* [15, с. 16].

Фіксуємо прикметникову та прислівникову лексику: *chyży* «швидкий»: *rok – znikomość, chwila chyża, to kropelka w oceanie* [15, с. 247]; *hoży* «вродливий»: *na północy, tam od morza każda szczerą, zdrowa, hoża* [15, с. 124]; *hulaszczy* «гулящий»: *złoty wiek studencki, hulaszczy, wesoły* [15, с. 133]; *kasapski* «російський»: *na modę kasapską Chachołów (!) przetopić* [15, с. 284]; *rozhulany* «той, що гуляє»: *nasz gość rozhulany, bohater powieści, zapragnął się wkupić do jej łaski datkiem jakimś nadzwyczajnym, upominkiem rzadkim* [15, с. 133].

Серед дієслівної лексики засвідчуємо такі запозичення: *bałamucić* «крутити», «фліртувати»: *tu, to tam w umizgi, wszędzie bałamuci, dwie, trzy naraz zwodzi, dla czwartej porzuci* [15, с. 57]; *borykać* «змагатися, боротися»: *raczej się borykał niż błota dotykał* [15, с. 189]; *hulać* «гуляти, веселитися»: *hulaj zatem!* *Pókić młoda, róki służy ci uroda* [15, с. 96]; *wahać się* «вагатися»: *tu, mając na wybór przed sobą dwie drogi, nie wahał się wcale, którą-by iść wprzoso* [15, с. 131]; *zohydzić* «зробити гидким, зіпсувати»: *wszystko powywracał, zohydził, co święte* [15, с. 265].

Серед аналізованих запозичень виділяємо суто українську лексику, спільнослов'янську, активізовану в польській літературній мові під впливом української: *bałamucić, bis, borykać się, doróżka, hoży, hulać, hulaszczy, chyży, czerep, hałas, hołota, hultaj, kasap, krynica, sioło, teszcza, upiór*, слова, що ввійшли в українську розмовну або літературну мову із церковнослов'янської, через яку – з грецької: *ramota*, а також слова, запозичені українською зі східних та інших мов: *bachmat, bajdak, bohater, chata, дума, horda, czakan, jar, kajdany, kozera, kurhan, sahadak, step* [3, с. 194–199].

Окрім українських запозичень у поезії Лев Венглінський використовує також запозичення з російської мови: *krasawica*: *I tym*

miejskim krasawicom dość «сіє nabluźnił [15, с. 86]; *naród – to nie człowiek, co go ukaz zmienia w zdrajcę, w aresztanta, w trupa lub sałdata* [15, с. 287]; *gromko: głos Rocha w ganku gromko bym zagrzmiął* [15, с. 129]; *rubl: z rublem w rysich szponach, z wódką i harapem – Taki oto potwór: Goryło czy Pawian* [15, с. 287]. Під час встановлення приналежності деяких запозичень до російської чи української мов стикаємося з певними труднощами, саме тому варто звертати увагу на фонетичні, морфологічні, лексичні, територіальні критерії, час запозичення лексеми до літературної мови тощо.

Щодо частотності використання, то найбільш уживаними у творах є такі лексеми: *chata* – десять разів, *bohater, hulać, hultaj, hałas, step* – чотири рази, *bałamucić, kajdany* – тричі. Автор двічі використовує слова *czerep, horda, hoży, kurhan, sioło*. Інші лексеми нотуються лише один раз.

Слід зазначити, що значна частина засвідчених запозичень уже має літературну традицію, тобто фіксується в польській літературній мові у попередні епохи. Багато таких слів уже відомі в польській мові в XVI–XVII ст.: *bachmat, bajdak, bałamucić, bis, bohater, chata, chyży, czakan, дума, hałas, hołota, horda, hoży, hulać, hultaj, jar, kajdany, kozera, krynica, kurhan, sajdak, sioło* [3, с. 200–203].

Лев Венглінський також використовує запозичення, які в польській літературній мові відомі лише з XIX ст.: *czerep, doróżka, kasap, borykać się*. Щодо походження лексеми *borykać się*, то Фелікс Славський пол. *borykać się* вважає українізмом, який проник у польську мову в XIX ст. зі значенням «змагатися, боротися» [14, 1, с. 39]. Анджей Баньковський зазначає, що ця лексема поширилася в польській літературній мові завдяки використанню Адамом Міцкевичем у творі «Пан Тадеуш» [5, 1, с. 68]. Як бачимо, це дієслово використав і Лев Венглінський. У XIX ст. лексема *ramota*, відома в польській мові з XVI ст. зі значенням «документ», набуває значення «банальний чи гумористичний невеликий твір», «бездарний твір» [3, с. 147], Лев Венглінський вживає зі значенням «бездарність».

Під час аналізу запозиченої лексики інколи важко встановити приналежність певного слова до активного чи пасивного запасу польської мови, для цього використовуємо словник польської мови за редакцією Вітольда Дорошевського [8] і порівнюємо з особливостями використання у творах інших польських письменників XIX ст. Як загальноновживану лекси-

ку Вітольд Дорошевський подає такі лексеми, ілюструючи цитатами з творів польських письменників: лексему *chata* використовують Еліза Ожешкова, Александр Фредро, Адам Асник, Юліуш Словацький, Болеслав Прус; *bohater* – Адам Міцкевич, Адольф Дигасінський, Юліуш Словацький, Еліза Ожешкова, Станіслав Пшибишевський, Болеслав Прус, Ципріан Каміль Норвід; *kozera* – Антоні Слонімський, Генрик Сенкевич, Юзеф Крашевський, Францішек Заблоцький; *kurhan* – Марія Конопницька, Юліуш Словацький; *step* – Генрик Сенкевич, Адам Міцкевич; *czerep* – Стефан Жеромський, Адольф Дигасінський, Генрик Сенкевич, Юліуш Словацький, Клеменс Юноша; *bałamucic* – Францішек Заблоцький, Адольф Дигасінський, Юліан Урсин Немцевич, Марія Домбровська, Еліза Ожешкова, Зигмунт Качковський тощо; *bajdak* – Генрик Сенкевич; *wańać się* – Еліза Ожешкова, Адам Міцкевич, Марія Конопницька; *bis* – Адам Міцкевич; *borguś* – Адам Міцкевич, Еліза Ожешкова, Марія Домбровська; *bachmat* – Генрик Сенкевич, Францішек Заблоцький, Вінценті Поль; *zohydzić* – Стефан Жеромський; *chuży* – Ян Парандовський, Владислав Лозінський, Зигмунт Красінський, Адам Міцкевич, Францішек Князьнін; *jar* – Антоні Слонімський, Адам Асник; *horda* – Александр Фредро, Владислав Реймонд, Єжи Анджеєвський, Адам Міцкевич, Алойзи Фелінський; *hoży* – Александр Фредро; *hałas* – Віктор Гомулицький, Генрик Сенкевич; *gamota* – Генріх Сенкевич.

Лексему *hulać* використовували у своїх творах Адам Міцкевич, Зигмунт Красінський, Юзеф Крашевський. Щодо прикметника *gozhulany*, то Вітольд Дорошевський подає лише дієслово *gozhulać*, яке класифікує як рідковживане та цитує Яна Лама, Генрика Сенкевича. Біля похідних назв *hultaj*, *hultajstwo* стоїть класифікатор застаріле та подано цитати з творів Генрика Сенкевича, Зигмунта Качковського, Францішека Заблоцького (*hultaj*) та Марії Домбровської, Елізи Ожешкової, Войчеха Богуславського та Юліуша Словацького (*hultajstwo*). Як застаріла лексика подано такі назви: *sioło* (Марія Конопницька, Адам Міцкевич, Владислав Лозінський), *mir* (Францішек Заблоцький), *szakan* (Зигмунт Качковський), *sałdat* (Марія Конопницька, Теофіл Ленартович). Лексему *sajdak* (варіант *saħajdak*) Вітольд Дорошевський кваліфікує як історизм і в словнику подає цитати з творів письменників, які цю лексему вживають зі значенням військової амуніції: Стефан Жеромський, Адам Міцке-

вич, Зигмунт Красінський. Лев Венглінський вживає зі значенням як обов'язковий атрибут амура, яке використовували в ліричній поезії польські письменники-вихідці з етнічних українських земель у XVI–XVIII ст. [9, с. 42].

До т.зв. регіональної лексики Вітольд Дорошевський відносить назви: *niezabudka* (Адам Асник, Еліза Ожешкова, Зигмунт Красінський), у словнику подано власне польський варіант *niezarominajka*; *doróżka* (Віктор Гомулицький, Александр Фредро, Тадеуш Конвіцький, Владислав Реймонт, Стефан Жеромський); *krasawica* (Генрик Сенкевич, Адам Міцкевич).

Деякі українські або російські запозичення у словнику кваліфікуються як власне польська застаріла лексика або як говіркові елементи без значення джерела походження: *sioło*, *mir*, *krupica*, *niezabudka*. Такі відмінності у трактуванні походження дослідниця Оксана Остапчук пояснює тим, що взаємовпливають мовні системи, які мають різний статус і престиж, саме тому вплив української та російської мов може обмежуватися підтримкою власних архаїзмів і діалектизмів у польській мові пограниччя [13, с. 316].

Лев Венглінський деякі лексеми використовує в переносному значенні. Вітольд Дорошевський теж фіксує ці переносні значення й ілюструє цитатами з творів письменників: *kajdany* (Болеслав Прус, Юзеф Крашевський, Станіслав Трембецький), *hołota* (тільки цитата зі Збігнева Уніловського – XX ст., у XIX ст. – відсутнє).

Лев Венглінський вживав українізми для надання змісту піднесеного, інколи навіть пафосного характеру: *bohater*, *bachmat*, *duma*, *kajdany*, *gamota*, *zohydzić*. Для змалювання певного місцевого колориту українські запозичення використовувалися рідко: *krupica*, *hoży*. Для надання іронічного забарвлення було вжито запозичення: *krasawica*, *czerep*, *hołota*. Надають негативну конотацію тексту *bałamucic*, *horda*, *bis*. Слід зазначити, що запозичення з російської мови вживали переважно для надання іронічного забарвлення (*krasawica*) або для підсилення пейоративності змісту у творах на російську тематику: *szajka*, *sałdat*, *rubl*.

Окрім запозичень письменник вживає польські відповідники: *sioło* – *wieś*, *gromko* – *głośno*.

Варто виділити лексеми, використані автором, які функціонують у сучасній польській мові та її різновидах як власне польські слова, і у носіїв мови вже не асоціюються з українізмами: *bohater*, *borguś*, *hałas*, *jar*, *hulać*, *step*.

Якщо порівняти використання українських елементів у творах інших письменників у по-

передні епохи, наприклад у XVI ст., то у творах Станіслава Ожеховського фіксуємо 64 лексеми, Миколая Рея – 46, Себастьяна Фабіана Кльонова – 37 [15, с. 37–38].

Під час дослідження мови творів письменників XIX ст. теж спостерігаємо активне використання українізмів. У 1949 році Вітольд Дорошевський видав працю «Język Teodora Tomasza Jeża», в якій проаналізував українські запозичення у творах письменника. Всього було зафіксовано близько сімдесяти українізмів [7, с. 19–27]. Анджей Болеський у праці «Słownictwo Juliusza Słowackiego» фіксує 118 запозичень з української мови [7, с. 139–140].

Отже, можемо зробити висновок, що Лев Венглінський використовував українські лексич-

ні елементи у своїй творчості, але без «зловживання». Можливо, це можна пояснити високою освіченістю автора, а також добрим володінням мовними нормами того часу. У творах письменника використано українізми, які мали певну літературну традицію, їх вживання не зумовлено українською тематикою творів. Більшість назв увійшла до польської літературної мови того часу. Деякі лексеми сприймаються як власне польські слова і надалі функціонують у сучасній польській літературній мові. Після аналізу однієї польськомовної збірки автора можна зробити висновки лише про певні тенденції впливу української мови на творчість Льва Венглінського, саме тому варто здійснити комплексне дослідження усіх збірок, написаних польською мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Радишевський Р.П.* Лев Венглінський як перекладач і переспівувач поезії / Р.П. Радишевський. – Режим доступу : korekta.io.ua/rostislav_radishewskiy_lev.
2. *Русанівський В.М.* Польська ділова мова XVI–XVII ст. як джерело вивчення її історії взаємин з українською / В.М. Русанівський // Славистичний збірник. – Київ: Видавництво Академії Наук Української РСР, 1963. – С. 86–96.
3. *Совтис Н.М.* Українські лексичні запозичення в польській мові: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.03 «слов'янські мови» / Н.М. Совтис. – Луцьк, 2005. – 234 с.
4. *Франко І.* Зібрання творів у п'ятдесяти томах / І. Франко. – Т. 47. – К.: Наукова думка, 1986.
5. *Bańkowski A.* Etymologiczny słownik języka polskiego / A. Bańkowski. – Warszawa: PWN, 2000. – Т. I–II.
6. *Boleski A.* Słownictwo Juliusza Słowackiego (1825–1849) / A. Boleski. – Łódź, 1956. – 246 s.
7. *Doroszewski W.* Język Teodora Tomasza Jeża (Zygmunta Miłkowskiego) / W. Doroszewski. – Warszawa, 1949. – 417 s.
8. *Doroszewski W.* Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego. – Warszawa: PWN, 2000. – Przedruk elektroniczny.
9. *Hrabec S.* Elementy kresowe w języku niektórych pisarzy polskich XVI i XVIII w. / S. Hrabec. – Toruń, 1949. – 159 s.
10. *Jurkowski M.* Ukrainizmy w języku Juliusza Słowackiego / M. Jurkowski // Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich. – Wrocław: PAN, 1974. – S. 105–135.
11. *Kurzowa Z.* Polszczyzna Lwowa i kresy południowo-wschodnich do 1939 roku / Z. Kurzowa. – Warszawa – Kraków: PWN, 1983. – 474 s.
12. *Minikowska T.* Wyrazy ukraińskie w polszczyźnie literackiej XVI w. / T. Minikowska. – Warszawa, Poznań, Toruń: PWN, 1980. – 172 s.
13. *Ostapczuk O.* Polszczyzna w warunkach dwujęzyczności: język polski w dorobku literackim Tymka Padury (połowa XIX w.) / O. Ostapczuk // Dawna i współczesna polszczyzna na kresach: Studia nad polszczyzną kresową. – Т. XI. / Pod red. J. Riegera. – Warszawa, 2004. – S. 297–321.
14. *Sławski F.* Słownik etymologiczny języka polskiego / F. Sławski. – Kraków: PWN, 1952–2000. – Т. I–VIII.
15. *Węgliński L.* Plewa i Ziarno / L. Węgliński. – Kraków, 1885. – 373 s.
16. *Wiśniewska H.* Leksyka regionalna w pismach Stanisława Orzechowskiego / H. Wiśniewska // Rocznik Przemyski. – Т. XXXIII. – Z. I. Literatura i język. – Przemyśl, 1997. – S. 31–39.